

CONFLICTELE PERSONALE DINTRE GENERALII COMUNIȘTI MIHAIL BURCĂ ȘI DUMITRU PETRESCU

*Locotenent-colonel (r.) dr. Petre OPRIȘ**

După 35 de ani de la evenimentele sângeroase care au avut loc în România în decembrie 1989, informațiile despre anumite persoane care au condus la un moment dat structuri și servicii din Ministerul român al Afacerilor Interne și Departamentul Securității Statului s-au adunat într-o cantitate suficientă pentru a putea înțelege evoluția acestora în sistemul de represiune comunist și cauzele care i-au determinat să fie obedienți față de niște oameni care se considerau politicieni mesianici (însă erau de fapt niștedogmaticistăpânițide propriile iluzii).

Uneori se întâmplă ca informațiile existente în documentele puse la dispoziție de Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității să fie lapidare și contradictorii. Motivul este ușor de înțeles: ambele instituții pe care le-am menționat au fost militare și au avut ca model sistemul sovietic de organizare. Orice informație cu caracter personal putea să fie considerată secretă de către cei care au condus acele instituții, conform principiului „Țara este înconjurată de dușmani!”. În consecință, istoricii sunt nevoiți să apeleze la documentele din alte arhive și să utilizeze sursele memorialistice pentru a compara și întregi biografiile generalilor comuniști mai puțin cunoscuți. În asemenea condiții, este necesară foarte multă răbdare pentru a verifica toate informațiile găsite, astfel încât să nu fie afectată acuratețea științifică a lucrărilor istorice.

Unul dintre promotorii comunismului în sistemul militar românesc a fost generalul Mihail Burcă. Despre acesta se cunoaște faptul că a fost în Spania (în perioada decembrie 1936 – februarie 1939)¹, unde a primit succesiv gradele de căpitan și maior și unde a comandat un batalion de voluntari care luptau de partea guvernului republican.² După încheierea războiului civil, Mihail Burcă s-a îmbarcat pe o navă împreună cu alți

* Director adjunct al Institutului Cultural Român de la Varșovia; cercetător onorific dr., Institutul de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopșor” din Craiova; locotenent-colonel (în rezervă). Volum publicat recent: *Autovehicule, tractoare și locomotive străine în România, în timpul Războiului Rece*, Editura Militară, București, 2024.

¹ Arhivele Naționale Istorice Centrale (în continuare: A.N.I.C.), *fond 95*, dosar nr. 122279, fișă 14032, f. 96 – Project Analysis Network Diagrams from Communism, <http://www.andco.ro/aplicatie/> (accesat la 03.06.2021).

² *Confesiunile elitei comuniste. România 1944-1965: Rivalități, represiuni, crime... Arhiva Alexandru Șiperco*, vol. I, (ed.) Andrei Șiperco, Editura Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2015, p. 391.

voluntari români și străini și ajuns în portul Kronstadt– de unde a fost preluat de autoritățile sovietice și trimis la Leningrad, apoi la Moscova.³

În capitala Uniunii Sovietice, grupul de români din care făcea parte Mihail Burcă a fost primit de Boris Ștefanovși fostul secretar general al Partidului Comunist din România le-a ținut o prelegere despre modul de comportare în U.R.S.S. și „cum trebuie să trăiești cu soția ta – să te culci cu ea numai dacă ai intenția să procreezi”⁴. Apoi, Mihail Burcă a fost șase luni în convalescență (deoarece în Spania fusese rănit) și în concediu de odihnă, după care autoritățile sovietice l-au trimis în Ucraina, la Lugansk – unde a condus un atelier în care se realizau locomotive blindate.⁵

Într-o discuție desfășurată la 20 octombrie 1986, Mihail Burcă-i a spus lui Alexandru Șiperco faptul că românii comuniști „destul de târziu după începutul războiului, au fost chemați la Moscova de Komintern, îmbrăcați în uniformă militară, și el, cu Dumitru Petrescu și Samoilov, doftanist vechi, plecat în U.R.S.S. înainte de război, au fost trimiși în zona Kuban (la sfârșitul lunii decembrie 1942 – *nota P. Opriș*), la Armata a IV-a a lui Petrov, unde au început să se ocupe de prizonierii de război români”⁶. Unitățile germane și române erau deja încercuite la Stalingrad și la Cotelul Donului, iar numărul de prizonieri capturați de Armata Roșie creștea în fiecare zi.

În perioada respectivă, Dumitru Petrescu își desfășura activitatea în cadrul secției române existente la Direcția a VII-a din Direcția Superioară Politică a Armatei Roșii („Glavpurkka”). Deoarece Mihail Burcă a spus la 20 octombrie 1986 că a ajuns în Kuban împreună cu Dumitru Petrescu la sfârșitul lunii decembrie 1942, putem să presupunem că Mihail Burcă a fost în anul 1942 membru al secției române din cadrul Direcției a VII-așier implicat, la rândul său, în „activitatea de descompunere a armatelor dușmane”⁷.

Obiectivele acelei direcții– în care Dumitru Petrescu a lucrat din toamna anului 1939, în calitate de civil – au fost descrise la 22 iunie 1964 de fostul inspector general al armatei române pentru Educație, Cultură și Propagandă, astfel: „După întoarcerea din evacuare, la Moscova, munca Secției Române din Direcția VII-a s-a intensificat atât *pe linia scoaterii de materiale în limba română, care erau răspândite în liniile frontului românesc sau aruncate cu avioanele în țară*. De asemenea, a luat proporții –

³*Ibidem*, p. 392.

⁴*Ibidem*.

⁵*Ibidem*.

⁶*Ibidem*, p. 393.

⁷Gavriil Preda, Petre Opriș, *România în Organizația Tratatului de la Varșovia. Documente (1954-1968)*, vol. II, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2009, p. 145.

și s-a dezvoltat pe măsură ce erau făcuți tot mai mulți prizonieri – *munca politică printre prizonierii români. Am scos și un ziar intitulat „Graiul Liber”. Prin postul de radio se transmiteau articole, interviuri și declarații ale prizonierilor. Pe unii i-am adus chiar în studio, de unde s-au adresat celor din țară sau trupelor de pe front. Începuse să se organizeze conferințe ale delegaților soldaților antifasciști* (subl.n.)”⁸.

După ce au ajuns la sfârșitul lunii decembrie 1942 la Armata a IV-a sovietică (amplasată în Kuban)⁹, Samuel Samoilov (adjunctul generalului Burțev, șeful Direcției a VII-a din „Glavpurkka”), Dumitru Petrescu și Mihail Burcă au cules informații de la prizonierii români capturați de sovietici la Cotelul Donului și la Stalingrad.

Tot atunci a apărut un conflict personal, descris în anul 1961 de Mihail Burcă astfel: „Încă pe drum, cât și în tot timpul șederii noastre în Caucaz, Petrescu a avut o atitudine cu totul inadmisibilă și condamnată, o atitudine naționalistă, antisemită, în ceea ce privește aprecierea unor cadre vechi de partid, atitudine ce a fost combătută de mine. El, încă în tren, a deschis discuția privind cadrele de partid și, întrucât eu mă grăbeam să mă întorc la Moscova, pentru ca de acolo, și împreună cu tovarășii: Borilă, Coliu, să mă întorc în țară, el îmi spunea: «ce te grăbești să te întorci, pentru a pleca în țară, nu fi prost, lasă să plece ei, de ce să mori tu, noi avem de jucat în țară un rol».

Eu am luat imediat poziție, de față cu Samuilov (*sic!*), care ne însoțea spre front din partea Direcției Superioare a Armatei Sovietice, arătând, revoltat, că o asemenea atitudine este străină cu totul de politica partidului nostru. Despre acest lucru eu am raportat la Comintern la întoarcere, punând la curent cu cele întâmplate și pe tovarășii Borilă și Coliu”¹⁰.

Potrivit mărturiei din 20 octombrie 1986 a lui Mihail Burcă, Ana Pauker a aflat despre acel conflict și ar fi spus: „Ei, ați mai băut și voi, nu s-a controlat, mai trăncănește omul când bea”¹¹.

Mihail Burcă și Dumitru Petrescu s-au reîntâlnit în anul 1943, în condițiile în care propagandiștii comuniști români refugiați în U.R.S.S. au fost mobilizați de sovietici pentru a convinge cât mai mulți prizonieri de război români să-și trădeze patria. La 22 iunie 1964, Dumitru Petrescu a precizat, într-un memoriu pe care l-a trimis lui Gheorghe Gheorghiu-Dej,

⁸*Ibidem*, p. 148.

⁹*Dosarul Ana Pauker. Plenara Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român din 30 noiembrie – 5 decembrie 1961*, volumul 2, Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității, Editura Nemira & Co, București, 2006, pp. 129-130.

¹⁰*Ibidem*, p. 130.

¹¹*Confesiunile elitei comuniste. România 1944-1965: Rivalități, represiuni, crime... Arhiva Alexandru Șiperco, op. cit.*, p. 393.

faptul că „de prizonierii din lagăre se ocupau două organe sovietice: de munca politică (în lagăre) se ocupau organele N.K.V.D., de cea care privea organizarea unităților militare se ocupau organele Min[isterului] Apărării și Dir[ecției] Sup[erioare] Politice, respectiv Direcția a VII-a. De altfel, *din însărcinarea Dir[ecției] VII-a și personal a lui Dimitri Zaharici Manuiski* – reprezentantul P.C.U.S. pe lângă Direcția VII-a, eu – *ajutat de Mihail Burcă* – *ne ocupam de un lot mare de ofițeri care fuseseră [făcuți] prizonieri la Cotul Donului* (subl.n.)”¹².

După ce autoritățile de la Moscova au aprobat înființarea Diviziei 1 Voluntari Români „Tudor Vladimirescu”, circa 12.000 de prizonieri au fost acceptați pentru a face parte din acea unitate în toamna anului 1943.¹³ Tot atunci, Dumitru Petrescu a primit funcția de șef al Secției Politice a diviziei, iar Mihail Burcă a fost numit mai întâi locțiitor pentru educație și cultură al comandantului Regimentului 1 Infanterie Voluntari (în perioada 2 octombrie 1943 – 1944), apoi locțiitor politic al comandantului Diviziei 1 Infanterie Voluntari „Tudor Vladimirescu” (1944-1947).

Experiența pe care a căpătat-o la Direcția a VII-a din Direcția Superioară Politică a Armatei Roșii a fost folosită din plin de Dumitru Petrescu în primii ani de după război. În calitate de inspector general al armatei române pentru Educație, Cultură și Propagandă, el a promovat cu sârg modelul de comunizare învățat la Moscova. În același timp, Dumitru Petrescu a reactivat conflictele sale personale cu Mihail Burcă și Valter Roman.

Generalul Mihail Burcă și-a amintit în anul 1961 despre relațiile tensionate pe care le-a avut după încheierea războiului cu fostul său șef Dumitru Petrescu, astfel: „Vreau să relatez, în legătură cu aceasta, că în timp ce el se ocupa cu așa-zisa reeducare a cadrelor vechi burgheze și de introducerea lor în aparatul politic al armatei, Petrescu a mers până într-acolo că – fără știrea și aprobarea conducerii partidului – în februarie 1948, m-a destituit din funcție, trimițându-mă într-o unitate de o importanță cu totul secundară, vrând să scape în acest fel de apropierea mea în aparatul central politic al armatei. Aceeași soartă a avut-o tov. Valter Roman. Numai datorită intervenției conducerii partidului aceste două dispoziții arbitrare ale lui Petrescu au fost anulate”¹⁴.

¹²Gavriil Preda, Petre Oprea, *op. cit.*, p. 148.

¹³În cursul discuției din 20 octombrie 1986, Mihail Burcă i-a spus lui Alexandru Șiperco faptul că „erau 50000 de semnături! – dar nu au putut fi înarmați decât 12000 oameni”. După discuția respectivă, Alexandru Șiperco a scris în notițele sale: „sau n-au vrut mai mulți români înarmați?”. *Confesiunile elitei comuniste. România 1944-1965: Rivalități, represiuni, crime... Arhiva Alexandru Șiperco, op. cit.*, p. 394.

¹⁴Dosarul Ana Pauker. Plenara Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român din 30 noiembrie – 5 decembrie 1961, *op. cit.*, p. 131.

Un document manuscris inedit – întocmit la 5 februarie 1948 de Mihail Burcă și pe care îl redăm în continuare, în întregime¹⁵ – confirmă conflictul care a existat la începutul anului 1948 între cei doi politrucii.

Precizăm că, potrivit fișei nr. 14032 de evidență a ilegalistilor, pe care Mihail Burcă a întocmit-o la începutul anilor '50, acesta a fost șef al Direcției Generale Politice a Trupelor din Ministerul Afacerilor Interne în perioada iulie 1947 – 30 decembrie 1950.¹⁶ Din motive necunoscute, în acel document nu s-au menționat funcția pe care a îndeplinit-o la Corpul de Grăniceri în perioada iulie-septembrie 1947 (comandant secund pentru Educație, Cultură și Propagandă) și faptul că Direcția Generală Politică a Trupelor din M.A.I. a fost înființată de-abia în luna septembrie 1947. Mai mult decât atât, chiar Mihail Burcă a precizat la 5 februarie 1948 că își desfășura activitatea la direcția respectivă de aproximativ trei luni de zile – deci din noiembrie 1947 – și, astfel, cronologia carierei sale militare se complică.¹⁷

Într-un alt document manuscris, întocmit la 22 iunie 1964, Dumitru Petrescu nu a menționat despre relațiile sale dificile cu Mihail Burcă, însă a amintit despre conflictele din anii 1947-1948 cu colonelul Eromin (șeful secției militare a Comisiei Aliate de Control și reprezentant al N.K.V.D.). Drept urmare, colonelul Valter Roman îl informa direct pe Eromin, fără a avea aprobarea superiorului său din acel moment – generalul Dumitru Petrescu.

La 4 februarie 1948, colonelul Mihail Burcă l-a întrebat pe Dumitru Coliu care erau motivele pentru care s-a hotărât schimbarea sa din funcția de comandant al Direcției Superioare pentru Educație din Secretariatul Trupelor din M.A.I. Răspunsul primit a fost consemnat de Mihail Burcă în raportul întocmit de acesta a doua zi: „am dus o muncă de distrugere a Jandarmeriei, că nu pot face față ca Comand. Secund pentru educație a Trupelor M.A.I. și pentru că m-am ocupat de rechiziții (în favoarea autorităților sovietice, probabil – *nota P. Opriș*)”¹⁸.

Raportul personal al lui Mihail Burcă a ajuns, probabil, la Iosif Rangheț deoarece pe manuscris apare numele politicianului, iar colonelul politruc a fost menținut în funcție. Mai mult decât atât, Mihail Burcă a fost avansat la gradul de general-maior la 30 decembrie 1948.

În luna mai 1948, membrii Secretariatului C.C. al P.M.R. au fost nevoiți să analizeze situațiile create de Dumitru Petrescu și au hotărât

¹⁵ A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 75/1948, ff. 2-3.

¹⁶ *Ibidem*, *fond 95*, dosar nr. 122279, fișa 14032, f. 96 – Project Analysis Network Diagrams from Communism, <http://www.andco.ro/aplicatie/> (accesat la 03.06.2021).

¹⁷ *Ibidem*, *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 75/1948, f. 3.

¹⁸ *Ibidem*.

înlocuirea sa din funcție cu generalul-maior Petre Borilă (care considera că Valter Roman are un caracter mic-burghez). Dumitru Petrescu nu a fost trimis la „munca de jos”, ci i s-a încredințat funcția de șef al Secției Organe Conducătoare a C.C. al P.M.R. Aceste fapte pot să conducă la ipoteza că au existat presiuni din partea N.K.V.D. la nivelurile politice de la București și s-a încercat aplanarea acelor conflicte prin schimbarea lui Dumitru Petrescu (susținut de „Glavpurkka”) de la conducerea aparatului politic introdus în mod ilegal în armata română, începând din toamna anului 1945.

Ulterior, Dumitru Petrescu a îndeplinit funcțiile de președinte al Marii Adunări Naționale (26 ianuarie – 29 mai 1950), președinte al Comitetului de Stat al Aprovizionării (14 ianuarie 1951 – 9 martie 1952), ministru de finanțe (9 martie 1952 – 3 octombrie 1955, în locul lui Vasile Luca) și vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (4 octombrie 1955 – 26 mai 1956). A căzut în dizgrație în anul 1956 din cauza unor „discuții critice nepartinice”, a fost acuzat de fracționism și a ajuns, în cele din urmă, director general al Întreprinderii de Stat „Loto-Pronosport”.

Revenind la Mihail Burcă, poate fi menționată inițiativa pe care a avut-o generalul-maior I.V. Vinogradov în primăvara anului 1962. Atașatul militar al U.R.S.S. în România l-a contactat atunci și a menționat „*că eu [Mihail Burcă] am pregătit și am avut ca agentură informativă pe: Pintilie Gh., Posteuca Mișai Nicolau Serghie* (subliniere cu un creion de culoare roșie, în documentul original – *nota P. Opriș*)”¹⁹. Așa a început discuția în care generalul-maior I.V. Vinogradov a încercat să-l convingă pe Mihail Burcă să coopereze din nou cu organele militare sovietice de informații. Generalul român a refuzat acea propunere și l-a informat în scris pe Gheorghe Gheorghiu-Dej despre situația respectivă.

Deși evenimentul din primăvara anului 1962 putea să fie interpretat la Moscova ca o lepădare de Satana, Mihail Burcă a revenit în anul 1989 în culisele conducerii Partidului Comunist Român sub forma de pierogiruskie (colțunașirusești) cu răvașe. În seara zilei de 21 decembrie 1989, generalul (în rezervă) a fost primit de Nicolae Ceaușescu, împreună cu Vasile Vîlcu și Ilie Verdeț, la solicitarea acestora.²⁰ În fața hotelului „Intercontinental” din București exista deja o baricadă care era apărată de cetățeni irevoltați. Din păcate, Constantin Manea, șeful de cabinet al președintelui României, nu a precizat în declarația sa din luna decembrie 1994, dată în fața membrilor

¹⁹*Ibidem*, fond C.C. al P.C.R. – Secția Administrativ-Politică, dosar nr. 7/1962, f. 1. Cf. Petre Opriș, *Generalul Mihail Burcă și activitatea informativă a unor reprezentanți militari sovietici în România*, în *Arhivele Olteniei*, serie nouă, nr. 31, Editura Academiei Române, București, 2017, pp. 177-187.

²⁰Grigore Cartianu, *Sfârșitul Ceaușeștilor (34): Ultima noapte în Palat*, Ziariștii, miercuri, 23 ianuarie 2019, <https://ziaristii.com/serial-sfars-CC%A7itul-ceaus-CC%A7es-CC%A7tilor-34-ultima-noapte-palat/> (accesat la 10.12.2019).

Comisiei Senatoriale de cercetare a evenimentelor din decembrie 1989, dacă știa despre legăturile lui Mihail Burcă și Vasile Vîlcu, în domeniul informațiilor, cu reprezentanții U.R.S.S. În cazul lui Nicolae Ceaușescu, putem să presupunem că liderul suprem al P.C.R. avea cunoștință despre carierele celor doi membri ai Comisiei Centrale de Revizie a Partidului Comunist Român, subordonați lui Ilie Verdeț, și despre legăturile anterioare ale lor cu serviciile sovietice de informații.

ANEXĂ

Raportul întocmit la 5 februarie 1948 de colonelul Mihail Burcă, privind hotărârea generalului Dumitru Petrescu de schimbarea sa din funcția de comandant al Direcției Superioare pentru Educație din cadrul Secretariatului Trupelor din Ministerul Afacerilor Interne.

[Consemnare manu:] *Confidențial. Tov. Rangheț*

Nr. 87/1948

Raport Către C.C. al P.C.R.

Subsemnatul tov. Col. Burcă Mihail, membru al P.C.R. din anul 1934, membru în Comitetul de Sector M.A.I. cu serviciul în Secretariatul Trupelor din M.A.I. în calitate de Comand. al Dir. Superioare ptr. Educație vă aduc la cunoștință următoarele [:]

În ziua de 3 Feb. 1948 am fost chemat de tov. general Petrescu D-tru care mi-a pus în vedere că prin reorganizarea Insp. gl. al armatei, subsemnatul sunt pus la dispoziția sa pentru a fi încadrat într-un serviciu din acest Inspectorat aceasta fiind hotărârea Biroului Politic al Comitetului Central.

Subsemnatul am insistat ca să rămân mai departe în M.A.I. considerând că funcția pe care o ocup este destul de importantă și de care mă pot achita în bune condițiuni.

Considerând că această schimbare nu este făcută în modul cel mai just, am întrebat și pe tov. Coliu pentru a mă lămuri care ar fi motivele acestor schimbări. Tov. Coliu în ziua de 4 II a.c. mi-a transmis că s-a discutat la M.A.N. situația mea și s-a hotărât scoaterea mea din aparatul de educație și numirea în funcția de Comandant al Comendurii Pieței Buc.

Totodată mi-a spus că motivele scoaterii mele din aparatul de Educație s-ar datora faptului *că am dus o muncă de distrugere a Jandarmeriei, că nu pot face față ca Comand. Secund pentru educație a Trupelor M.A.I. și pentru că m-am ocupat de rechiziții* (subl. Mihail Burcă, în original – *nota P. Opreș*).

Menționez că tot timpul cât am funcționat ca Comand. Secund la Trup. Grăniceri, am făcut tot posibilul pentru întărirea muncii (*sic!*) de educație, referințe poate da tov. Lt. Col. Boicuși tov. General Teclu cu care am conlucrat timp de aproape 3 ani ca Comand. Secund pentru educație al sau în Div. „T.V.” și Grăniceri.

De aproape trei luni de când sunt la Direcția Sup. pentru educație M.A.I. nu am primit nici o observație sau sancțiune pe linia Aparatul de educație sau de partid în ce privește felul cum mi-am dus munca care se poate verifica.

Cer să se facă o anchetă de partid unde să fiu ascultat pentru a se face lumină în această privință.

5 II 1948

ss. Burcă Mihail

- Arhivele Naționale Istorice Centrale, *fond C.C. al P.C.R.* – *Cancelarie*, dosar nr. 75/1948, f. 2-3.

***THE PERSONAL CONFLICTS BETWEEN COMMUNIST GENERALS
MIHAIL BURCĂ AND DUMITRU PETRESCU***

-abstract-

Keywords: army, communism, general, Romania, the Soviet Union

The experience gained by Dumitru Petrescu at the 7th Directorate of the Red Army's Higher Political Directorate was used in the first years after the war. As Inspector General of the Romanian Army for Education, Culture and Propaganda, Dumitru Petrescu promoted the model of communization learned at Moscow. At the same time, he reactivated his personal conflicts with Mihail Burcă and Valter Roman.